

XXV.

S v a r

paa

Tiltrædelses-Talen af den nye Vice-Præsæs

Heierwaardige og Heilarde

Hr. Doctor og Stiftsprovst Hagerup,

holder

i det Kongelige Norske Videnskabers Selskabs
Forsamling

den 30te Augusti 1780,

ved

Selskabets Secreterer

Mag. Lorenz Wittrup.

XXX

U D U

in

Erhobenes Geld an den Hof-Physicus

Gelehrten- und Buchhandlung

Dr. Doctor of Chirurgie Johann

Wider

der Königl. Hof-Physicus Johann

Wider

den Hof-Physicus Johann

in

Gelehrten- und Buchhandlung

Mag. Lorenz Widmann

1780

Høiærbærdige Herr Vice-Præsæs !

Høie og Høistærede Herrer Tilhørere !

Alte hvad, der forædler vor Slægt, forbedrer de menneskelige Vilkaar, og letter Byrderne i det almindelige Liv, fortjener vor Agtsomhed og alle Fornuftiges Understøttelse.

Næst Religionen, denne kraftigste Vægedom mod Sindets Svagheder og Sædernes Fordærvelse, dette stærkeste Baand i det borgerlige Liv og det menneskelige Selskab, fortjener vist Intet større Opmerksomhed og Kierlighed, end Videnskaberne. Hvad gjør Menneskets Forstand større Ere; hvad har meere ophøiet de Fornuftiges Slægt over Jordens øvrige Beboere? Hvad har meere forfinet Sædernes, beriget sine Dyrkere med tusende nyttige Opfindelser, og forbedret de udfundne Indretninger? Hvad skulde ellers været i Stand til at qvæle og forjage alle Uhyret af falske Fordomme og skadelige Bilsfarelser? At endog de ældste Slæbne Folk paa vor Jordklode have æret Videnskaberne, have givet deres Lærde Navn af Bilsse, og flittigen raadfort sig med dem i vigtige Begivenheder, behøver jeg ikke her at bevise.

Og at Videnskabers Selskaber, at flere Lærdes foreenede Bestræbelser have gjort Verden betydelig Nytte, det vil vel ingen iblant os, som besidder nogen Kundskab, kalde i Tvivl. Endog dette vort Kongelige Norske Videnskabers Selskab, skiont endnu blant de yngste og mindste lærde Selskaber, skulde det ikke tilegne sig den Ere, at have været nyttigt? Skulde nogen Tvivl herudi finde

Sted? Skulde nogen være saa uvidende om vore Handlinger, at ville spørge: Hvad Nytte har dette Selskab hidindtil stiftet? Hvad udrette endnu dets forenede Lemmer til almindelig Nytte? Jeg findes, Høistærede! lige saa villig som pligtig til at høre denne Tviol og besvare dette Spørgsmaal. Just har jeg reiset mig i Dag, ikke for at tale, eller at belære en saa høit oplyst og anseelig Forsamling; men kun for at svare, at besvare og takke vor Høilærde Vice-Præsæs for hans lærde og ziirlige Tale. Lykkelig! om jeg tillige kunde besvare og afvise de berørte Indsigelser.

Neppe 20 Aar ere forløbne, siden vort Selskab fik sin Tilværelse; endnu kortere Tid er det, siden Kongen, som Stifter og Beskytter, og Kongens Broder, som Patron og Præsæs, stienkede samme en Raade og Glands, som kunde tildrage det Medborgeres Agtelse og Fremmedes Opmerksomhed. Et saa nyt og lidt udbredet Selskab, der ikke kan tælle baade uden- og indenlands 200 Medlemmer, af hvilke kun en mindre Deel har været ydende, en endnu mindre Deel har været arbejdende: Et Selskab uden Fond eller Midler, uden staaende Indkomster eller aarligt Sammenskud; som endnu ei har vidst at skatlægge sig selv; hvor de ordentlig Arbejdendes Lon ikkun bestaaer i den opmuntrende Overbeviisning, at have været nyttig — Et Selskab af saa saa Aar og Kræfter kan dog opvise adskillige Deele af trykkede Afhandlinger af saa forskiellig Indhold og Hensigt, at hver for sig vel ei kan i lige Grad behage Alle, men at de dog alle uden Tviol kunne nytte eller fornøie Noget. Fleere saadanne Deele af Selskabets Handlinger skulde længe siden seet Lyset, om ei Selskabets fleeste Lemmer beklædede vigtige og vidtloftige Embeder, som betage dem Tid til at skrive; hvis ei desuden Selskabets lærdeste og meest skinnende Lemmer ofte maatte deele deres

Arbeide

Arbejde til andre berømmelige Societeter, af hvilke de ligeledes ere Medlemmer; og endelig, hvis det stod i vor Magt, saa ofte vi kun vilde sætte os ned, at gjøre vigtige og nyttige Opdagelser, der dog oftere skyldte blot en Hændelse eller et tyffeligt Dieblik deres Frembringelse, end de Lærdes vidtløftige Undersøgelser. Dog dette tilsammen er ikke den eeneste Hindring i vore trykkede Handlingers Fortsættelse. At Pressens og ikke Pennens Seendragtighed er Skyld derudi, beviser den Forraad af gode, ja tildeels fortreffelige, Afhandlinger, Selskabet besidder, og som med Længsel vente at see Lyset. Jeg vil ikkun nævne af indenlandske Lærdes Arbejder, efter Tidsordenen, i hvilken samme ere blevne Selskabet meddeelte: Vor usorglemmelige Gunneri lærde Afhandlinger: om Christendommens Indførsel i Norge; ligesaa om nogle store Søedyr og Vidunder i Havet. Den utrættelige Hr. Strøms adskillige Afhandlinger og Beskrivelser: over Haamæren og Størjen; om norske Søevæxter; om Hakmetten; om Motacilla scolopacina; om Lemændene; om nogle Insectarvers Forvandlinger; om Torkefiskerie med Garn; hans Oplysning om den ved Norges Søehyster gængse Spedalskhed; om Silde eller Rod-Natet; den sammes meteorologiske Jagttagelser for visse Aaringer; samt Beskrivelse over nogle rare Fugle; og endelig Anmærkninger til Søndmørs Beskrivelse. Hr. Lector Arens Afhandling om algebraiske Equationers lettere Opløsning; saa og om en kortere Maade til at prøve Fornuftslutninger. Vor sluttige Sesters Afhandlinger: om Middagslinien; om Nordlyset; om Søelvarmen. Hr. Etatsraad Collins Afhandling om Misbrug ved de norske Skove. Vor nesiagtige Overbrandmester Berlins Jagttagelser af Barometro og Thermometro, Vindene og Veiret for adskillige Aaringer. Hr. Doctor Møllers Forsøg om det Norske Folks Sundhed, saa og om den
 Norske

Norske Lepra scorbutica. Hr. Professor Glahns Beretning om Grønlandernes Skikke ved Hvalfiskeriet; om deres Overtroe; deres Angiak; deres Maade at tælle paa. Hr. Berghauptmand Siorts Beretning om Horn-Ers m. v. Hr. Marcus Schnabels Prove af det gamle Norske Sprog i Hardanger; ligesaa om Medslaget og Veitliget sammesteds, m. m. Hr. Sorenskriver, nu Cancellieraad, Salch om Forstefiskeriet paa Søndmør; om Fyrre- og Gran-Skov; og Beregning over Trælafst paa Søndmør. Hr. Cancellieraad Deichmans smukke Afhandling om Falke og Falkejagt, til hvis Trykning han selv har anbudet Omkostningen. Foruden chorographiske Beskrivelser over nogle Steder i Riget, samt en Deel poetiske Stykker; og mange andre, tildeels maadelige, Afhandlinger, som ei ere bestemte til at trykkes. Af udenlandske Lærdes Arbeider vilde vi kun nævne Hr. Doctor Thunbergs, om nogle Capste Urter; om Clifortia genus; om Curculio cycadis; og om Aloe-Saften. En Walchius om Forsteenesser. En Bergius om Riorvel. En Hennings om Etiquetten. En Rezius om Concha craniola. En Wargentin om nogle Norske Stæders geographiske Beliggenhed, efter vor afgangne Professor Zolms Observationer. En Modeers Forsøg til en Mudderpram i Floder og mindre Bænde. — Og at vi ei vilde eller kunne nævne flere, vil Selskabets veltænkende Yndere hellere regne det til Fordeel, og til Beviis paa vort Selskabs gode Smag, at ei enhver i Fleng tør anbyde sit Arbeide, ligesaa lidet, som Selskabet antager blant dets Acter alt, hvad samme tilstilles, uden nøiagtigste Provelse. Det er ei at tvivle paa, at en hurtigere Trykning af de anførte gode Afhandlinger vilde opmuntret deels de samme, deels andre Forfattere, til at meddeele os endnu langt flere Afhandlinger, i dets Sted nu en Deel af de anførte ere kaldede tilbage.

modtage vi gode Anslag til at raade Bod paa denne Uleilighed, som idelig og ofte er taget i Overveielse; thi endog ved at trykke hos os selv, trænge vi til fremmed Hjelp ved foresaldende Robberes Stikning. Disse Afhandlinger at forfatte, giennemsee og bedømme, er ikke det eeneste, der beskæftiger vort Selskab til det Almindeliges Nytte. Ved adskillige grundige, lærde og jurtlige Taler er nu een, nu en anden vigtig Gienstand i Religionen og Videnskaberne sat udi et større Lys. Ved Hans Kongelige Høiheds, Arveprinsens, ret fyrstelige Gavnildhed er Selskabet sat i Stand til, aarligen at opfordre duelige Landsmænds, ja endog udenlandske Lærdes, Slid og Besværelser paa vigtige og almeeennyttige Opgaver i Videnskaberne og Næringsveiene. Saaledes ønskede man, ved en tydelig Afhandling om de Norske Mineralier, at aabne Landmandens Mine, for at kende de Rigdomme, Norges Bierge giemme i sit Skind og ofte tilbyde ham: Selskabet fik, og belønnede og trykkede, en Mineralogie for Norge; vi satte Priis paa den, fordi vi havde ingen bedre; Forfatteren selv har fundet Udveie til at sætte den i Mispriis. Den Norske Landhuusholdnings Forbedring i alle sine Greene opmuntres hædigen ved Selskabet, og belønnes naadigen af Kongens Broder; hver Gave, hvert Naades- og Ugrælses-Tegn, som udeeles, er en Gæd til ny Bindskibelighed hos den Belønnede selv og i hans heele Omkreds.

Vindes end ikke alle udsatte Priser, de opvække dog en nyttig Estertanke og Stræbsomhed; belønnes end ikke ved Selskabet alle Fortiente, den Bindskibelige finder dog sin visseste Belønning i Frug-

ten af hans eget Arbeide. Ziare-Donens bekiendgiorte Indretning ved en trykt Beskrivelse har allerede stiftet Nytte, ja til Fædrelandets Ære har den i vort opmerkssomme Nabo-Rige ligesaa hastig fundet Efterfølgere og Oversættere. Efterlægten skal yde os Tak for den af Selskabet hædigen begyndte og allerede ved Trykken bekiendgiorte Bog og Natural-Samling, som et udsdeligt Æreminde for Hans Kongelige Hoiheds Gavnildhed og andre Belgioreres Edelmødighed. Ja, vi seile maaskee ikke meget ved den Tanke, at den sienslyntige Nytte af vort Selskabs Virksomhed har udstroet en Sæd til den talrige Yngel af mindre Selskaber, som i denne Tid fremspire udi Rigets forskjellige Stæder og Egne. Det er ei blot et naturforskende Selskab i Danzig, og et patriotisk Selskab i Nabo-Riget Sverrig, der vedligeholde med vort en aarlig, og uden Tvivl paa begge Sider nyttig, Brevvevling; der bære Agtelse for vort Land og Selskab, som deres mig meddeelte Optagelses-Patenter uddise: Nei, det Norske Videnskabers Selskab har endog fra længer bortliggende Lande og lærde Selskaber tildraget vort kiere Fædrelands Hoiagtelse og Ære, samt dets Indvaanere og Lærde langt fordelagtigere og mildere Domme, end soehen.

Saa vidt i sine Bestræbelser, høilærde Vice-Præses! er det Selskab kommet, til hvilket De saa hædigen og syndigen har talet, og hvis Besvarelse De har paataget Sig. Enhver maa bifalde den Emne, De har vælget, og den Raade, paa hvilken De har udført samme i Deres Tale. Villigen antage vi Deres Opmuntringer, og istemme med Dem de samme Ønsker.

Lader os da, høistærede Medborgere! og især dette Selskabs høie, værdige og lærde Medlemmer! lader os føle os selv; lader os skrive selv, naar behøves; trykke hos os selv det, som skrives; læse flittig det, som trykkes og fortjener at læses. Da skal Europa see behagelige Straaler af det Videnskabers Lys, som under vor syvende Christians Scepter frembryder i vort kolde Norden, og af Monarkens høie Herr Broder saa naadigen oplives. Aldrig skal vi da ansees som de, der ere faldne i Sovn; ikke længer skulle vi da ved en Forlæggers Seendrægtighed besyldes for Uvirkfomhed. Da skal Videnskabernes Fremvegt, Fædrenelandets Nytte og Selskabets Ære tillige beforders. Saaledes skal vort Selskabs første berømmelige Begynders og Bestyrers Hensigter opnaaes; da skal vor sidste værdige Vice-Præsæs, som blev kaldet fra os, hans sidste Ønsker paa dette Sted opfyldes. Vi skyldte og yde ham Ære, ja en offentlig Tak, endskjønt han ei vilde have den, og vidste nærværende at undgaae den. Vor Lovtale behøver han ikke, men Ret bør vederfares ham; fast staaer det Æreminde: Par officio fuit. Selskabets Tab ved hans Bortgang er nu ved saa mange Medlemmers Stemme og ved Arveprinsens naadigste Bisfald erstattet udi vor nærværende høistærede Vice-Præsæs, hvis Fortienester ere det høistærede Selskab og alle Nærværende saa bekiendte, at jeg maatte kun misbruge denne høistærede Forsamlings Agtsomhed, ved at tale derom.

Paa Selskabets Vegne aflægger jeg Deres Høiærværdighed Tak for Deres lærde Tilrædelses-Tale, og for de i samme af-

lagte Ønsker; den Allerhøieste høre dem! Paa Selskabets og egne Begne ønsker jeg Dem, høilærde Hr. Vice-Præsæs, at være velkommen! Jeg lykønsker Dem, og Selskabet ved Dem og Deres Bestyrelse! Vor naadigste Præsæs har anseet Dem Hans og vor Tillid værdig, og vi ere visse paa, at De fortjener den. Sid Selskabet, Videnskaberne og Fædrelandet vinde meget ved Deres Bestræbelser, hvortil enhver af os villigen vil bidrage alt Mueligt. Forsynet selv give dertil Hæd og Lykke!

Trykfeil:

Side 176, Lin. 21: Kelnæs — læs: Kelnæs.

Side 349 fattes Dagenes Tal: 29, 30, 31, til de tre nederste Linier.

Side 584, Lin. 9 og 20: Jusstitut — læs: Institut.

